

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍ JOQARÍ HÁM ORTA ARNAWLÍ
BILIMLENDIRIW MINISTRILIGI**

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍ AWÍL XOJALÍGÍ
MINISTRILIGI
TASHKENT MÁMLEKETLIK AGRAR UNIVERSITETI
NÓKIS FILIALÍ**

“KELISILDI”
Joqarı hám orta arawlı
bilimlendiriw
ministriligi _____
“ ___ ” _____ 2021 jil

“KELISILDI”
Awıl xojalıgı
ministriligi _____
“ ___ ” _____ 2021 jil

“TASTÍYÍQLAYMAN”
TashMAU Nókis filialı
direktorı, professor
_____ E.Sh.Toreniyazov
“ ___ ” _____ 2021 jil

**5410300 – Ósimliklerdi qorgaw hám karantini tálim baǵdarı
negizindegi:**

- 5A410301 - Ósimliklerdi qorgaw (usılları boyınsha)

**magistratura qanıgeligine kırıwshiler ushın arawlı
(qanıgelik) páninen**

B A Ğ D A R L A M A

Nókis 2021 j.

Annotaciya:

Bağdarlama 5A410301 - Ósimliklerdi qorgaw (usılları boyınsha) magistratura qanıgeligine kiriwshiler ushın 5410300 – Ósimliklerdi qorgaw hám karantini tálim bağdarınıń 2017-2018 oqıw jılında tastıyqlanğan oqıw rejesindegi tiykarǵı pánler tiykarında dúzili..

DÚZIWSHILER:

- A.R.Utepbergenov Tashkent mámleketlik agrar universiteti Nókis filialı
«Agrobiologiya» fakulteti dekanı, a.x.i.k., docent
- N.G. Shamuratova - Tashkent mámleketlik agrar universiteti Nókis filialı
«Agroximiya, ósimliklerdi qorgaw hám karantini»
kafedrası baslıǵı, docent

Bağdarlama Agrobiologiya fakul'tetiniń 2021 jıl « ____ » _____ № ____ -
sanlı Keńesi jıynalıısında dodalanğan hám tastıyqlawǵa usınıs etilgen.

KIRISIW

5410300 – Ósimlikler qorǵaw hám karantini bakalavr ta`lim baǵdarı – awıl xojalıǵı eginleri zıyankeşler hám keselliklerden qorǵaw ushın birinshi gezekte zıyanlı organizmlerdiń túrin tuwrı anıqlaw, olardıń biologiyası hám ekologiyalıq faktorlarǵa talapları, rawajlanıwı, tarqalıwı, bir máwsimde ekinshisinen qalay saqlanıwı haqqındaǵı hám basqa maǵlıwmatlarǵa iye bolıw hám solar tiykarında awıl xojalıq eginlerin qorǵawdıń nátiyjeli usılların biliw hám olardı tuwrı múddetlerde qollaw kerek boladı. Bunıń ushın usı tarawǵa tiyisli pánlerdi, sonday-aq joqarıda keltirilgen maǵlıwmatlardı tereń ózlestirgen, eginlerde ushıraytuǵın zıyankeşler hám keselliklerdiń túr quramı hám karantin zıyanlı organizmlerdi tuwrı anıqlaytuǵın, nátiyjeli gúres ilajların anıq biletuǵın hám olardı óz waqtında qollawdı shólkemlestiretuǵın tájiriýbeli qanıgelerdi tayarlaw bilimlendiriw sistemasınıń negizi esaplanadı.

Qanıgelerdiń wazıypası – awıl xojalıq eginlerine zıyan jetkerip atırǵan zıyankeşler hám keselliklerdiń muǵdarı, zıyanlı túrleri, zıyan jetkiziwi, biologiyalıq, ekologiyalıq qásiyetlerin, ósimliklerdi zıyankeşler hám keselliklerine anıq diagnos qoyıw, olardı esapqa alıw usılların úyreniw hám zıyanlı organizmlerdiń kelip shıǵıw sebeplerin anıqlaw, qozǵatıwshı túrler toparın anıqlawdan ibarat.

5A410301 - Ósimliklerdi qorǵaw (usılları boyınsha) magistratura qanıgeligine kırıwshiler ushın 5410300 – Ósimlikler qorǵaw hám karantini bakalavr ta`lim baǵdarınıń magistratura qanıgeliklerine kırıwshi studentler ushın ta`lim baǵdarı oqıw rejesine tiykarlanıp 5 qanıgelik pánler boyınsha: “Awıl xojalıǵı entomologiyası”, “Awıl xojalıǵı fitopatologiyası”, “Ósimliklerni zararkunanda organizmlardan uyǵunlashgan himoya qilish”, “Karantin zıyankeşler hám kesellikleri”, “Ósimlikler immuniteti” test sorawları jaratılǵan. Bul pánler óz negizinde qamtıp alınǵan maǵlıwmatlar anıq keltirilgen.

AWÍL XOJALÍGÍ ENTOMOLOGIIYASÍ

páni boyınsha:

Awıl xojalıgı entomologiyası pánine kirisiw. Zıyankeslerge qarsı gúrestin tiykarǵı usılları. Awıl xojalıgı ósimlikleriniń karantini. Hám mexor zıyankesler, termitlar hám olarǵa qarsı gúres. Ğawashınıń sorıwshı hám kemiriwshı zıyankesleri olarǵa qarsı gúres ilajları Ğawashınıń karantin zıyankesleri. Masaqlı dán eginleri zıyankesleri hám olarǵa qarsı gúres ilajları. Salı zıyankesleri hám olarǵa qarsı gúres ilajları. Maylı eginlerdiń zıyankesleri hám olarǵa qarsı gúres ilajları. Sobıqlı-dán eginleri zıyankesleri hám olarǵa qarsı gúres ilajları. Ot-jem egin zıyankesleri hám olarǵa qarsı gúres ilajları. Palız eginleri eginleriniń zıyankesleri hám qarsı gúres ilajları. Piyaz, chisnok hám geshir zıyankesleri. Kartoshka eginleriniń zıyankesleri hám qarsı gúres ilajları. Miyweli eginlerdiń sorıwshı zıyankesleri hám gúres ilajları. Miyweli eginlerdiń japıraq hám paqal zıyankesleri. Miyweli eginlerdiń karantin zıyankesleri. Júzim egininiń zıyankesleri hám gúres ilajları. Subtropik eginleriniń zıyankesleri. Toǵay terekleriniń zıyankesleri hám olarǵa qarsı gúres ilajları. Tut zıyankesleri hám gúres ilajları.

ÓSIMLIKLERDI ZÍYANLÍ ORGANIZMLERDEN INTEGRACIYALÍQ QORǴAW

páni boyınsha:

Ósimliklerdi zıyanlı organizmlerden integraciyalıq qorǵaw pániniń maqseti hám wazıypası, zıyanlı organizmlerdiń awıl xojalıq eginlerine jetkezip atırǵan zıyanı, qarsı gúres usılları. Zıyanlı organizmlerge qarsı shıdamlı túrlerdi engiziwdiń integraciyalıq qorǵawdıń áhmiyeti. Integraciyalıq qorǵawda ximiyalıq usıldan paydalanıwı. Ximiyalıq usıldıń abzallıǵı hám kemshilikleri. Pesticidlerdiń ximiyalıq quramı, qollanıw ob`ektleri hám klassifikaciyalanıwı. Zıyanın kemeytiw jolları. Zamanagóy pesticidlerge bolǵan talaplar. Zıyankeslerge kesellik qozǵawtıwshılarına hám jabayı shóplerge qarsı qollanılatuǵın pesticidler. Agrotexnikalıq gúres usılınıń mánisi. Agrotexnikalıq ilajlardı zıyankes, kesellik hám jabayı shóplerge qarsı qollanıw. Integraciyalıq qorǵawda agrotexnikalıq ilajdıń áhmiyeti. Zıyanlı organizmlerge qarsı biologiyalıq gúres usılın qollaw hám baǵdarları. Integraciyalıq qorǵawda biologiyalıq hám genetikalıq usıllardan

paydalanıw. Entomofaglardı biolaboratoriyada kóbeytiw texnologiyaları. Fizikalıq usıldıń mánisi. Mexanik usıldıń mánisi. Genetikalıq usıldıń mánisi hám qollanılıwı. Karantin hám genetikalıq gúres usılınıń mánisi. Karantin túrleri. Karantin tuwrısındaǵı nızam. Paxtada ushırasatuǵın tiykarǵı zıyankesler, kesellikler hám jabayı shóplerge qarsı gúres sisteması. Gálle ushırasatuǵın tiykarǵı zıyankesler, kesellikler hám jabayı shóplerge qarsı gúres. Dán sobıqlı eginlerde ushırasatuǵın tiykarǵı zıyankesler, kesellikler hám jabayı shóplerge qarsı gúres. Ot jemlik eginlerinde ushırasatuǵın tiykarǵı zıyankesler, kesellikler hám jabayı shóplerge qarsı gúres. Palız eginlerinde ushırasatuǵın tiykarǵı zıyankesler, kesellikler hám jabayı shóplerge qarsı gúres. Miyweli baǵlarda ushırasatuǵın tiykarǵı zıyankesler, kesellikler hám jabayı shóplerge qarsı gúres. Júzimde ushırasatuǵın tiykarǵı zıyankesler, kesellikler hám jabayı shóplerge qarsı gúres. Citrus ósimliklerinde ushırasatuǵın tiykarǵı zıyankesler, kesellikler hám jabayı shóplerge qarsı gúres.

KARANTIN ZÍYANKESLER HÁM KESELLIKLER

páni boyınsha:

Ósimlikler karantini tuwrısındaǵı nızam hám qaǵıydaları. Mámleketimizde ósimlikler karantini xızmetiniń tariyxı, onıń dúziliwi, dúzilisi, awıl xojalıq ónimlerin alıp keliwde hám shetke shıǵarıwda xalıq aralıq sheriklik, karantin organizmlerdi kelip qalıw jolları, qadaǵalaw usılları. Ózbekstan Respublikası karantin xızmetiniń strukturalıq dúzilisi. Ósimlikler karantini boyınsha mámleket xızmetin úyreniw jáne onı biykarlaw tártibi. Ósimliklerdi hám ósimlik ónimleriniń import hám kirip keliw. Paxtanıń karantin zıyankesleri. Paxtanıń karantin zıyankesleriniń tarqalıwı, biologiyalıq qásiyetleri, belgileri hám qarsı gúres usılları. Gállede hám dán ósimliklerdiń karantin zıyankesleri. Sobıqlı ósimliklerdiń zıyankeslerin ekspertiza qılıw usılları. Palız eginleriniń karantin zıyankesleri. Kartoshkanıń karantin zıyankesleri. Palız eginleri zıyankeslerin ekspertiza qılıw usılları. Kartoshkanıń karantin zıyankesleriniń tarqalıwı, biologiyalıq qásiyetleri, belgileri hám qarsı gúres usılları. Miyweli baǵlardıń karantin zıyankesleri. Miyweli tereklerdiń karantin zıyankesleriniń tarqalıwı, biologiyalıq qásiyetleri, belgileri hám qarsı gúres usılları. Gawashınıń karantin kesellikleri. Gawashınıń antraknoz keselligi. Antraknoz túrleri, biologiyalıq áhmiyeti, tarqalıwı. Texas túbir shiriw. Keselliktiń sırtqı belgileri. Tarqalıw jolları. Kesellik qozǵawtıwshınıń biologiyalıq áhmiyeti karantin ilajları. Masaqlı dán hám sobıqlı dán eginleriniń

karantin kesellikleri. Biydaydıń hind qarakúyesi. Biydaydıń sarı shılımslıq bakterioz keselligi. Salı japıraqlarınıń bakteriyal kúyiwı. Mákkeniń bakteriyal solıwı. Kesellik belgileri, qozǵawtıwshılardıń biologiyası, tarqalıwı, zıyanı. Karantin ilajlar. Miyweli terekler hám júzimniń karantin kesellikleri. Miyweli tereklerdiń bakterial kúyiw keselligi. Qárelı keselligi. Júzimniń bakteriyalı solıwı. Kesellik belgileri. Tarqalıwı. Karantin ilajları. Citrus eginleriniń karantin kesellikleri. Citrus eginleriniń rak keselligi belgileri. Tristeca - citrus eginleriniń tez nabıt bolıwı. Keselliktiń sırtqı parq etiwshi belgileri. Analiz usılları. Kompleks gúres ilajları. Kartoshkanıń karantin kesellikleri. Kartoshkanıń rak keselligi. Keselliktiń payda bolıw formaları. Zıyanı tarqalıwı. Kesellik qozǵawtıwshınıń ishki túr ózgeriwı. Rak keselligine qarsı sistemalı gúres ilajların qollaw. Láblebiniń karantin kesellikleri. Láblebiniń keselligi. Kesellik belgileri. Kesellik qozǵawtıwshısı tarqalıwı gúres ilajları. Gullerdiń karantin kesellikleri hám karantin materialların zıyansızlandırıw usılları. Xrizantemaniń askoxitoz keselligi. Xrizantemaniń aq tal keselligi. Gvozdikanıń bakteriyalı solıwı (vilt). Sargayıw keselligi. Piyazlarınıń kesellikleriniń fuzarioz menen uqsaslıǵı hám ayırmashılıqları. Kesellik qozǵawtıwshılarınıń biologiyalıq áhmiyeti. Kesellik belgileri qarsı gúres ilajları. Karantin materialların zıyansızlandırıw usılları. Karantin astı ónimlerdi zıyansızlandırıw texnologiyası. Palız eginleri, miywe hám kartoshkanı zıyansızlandırıw. Baqlaw, ekspertiza, partiya, ortasha úlgi, hújjet - úlgi. Baqlawdıń tiykarǵı qaǵıydaları.

AWÍL XOJALÍǴÍ FITOPATOLOGIYAŚÍ

páni boyınsha :

Paxta kesellikleri hám olarǵa qarsı gúres ilajları. Gálle eginlerdiń kesellikleri hám olarǵa qarsı gúres ilajları. Jońıshqa kesellikleri hám olarǵa qarsı gúres ilajları. Talshıq alınatuǵın ósimlikler kesellikleri hám olarǵa qarsı gúres ilajları. May alınatuǵın ósimlikler kesellikleri hám olarǵa qarsı gúres ilajları. Láblebi kesellikleri hám olarǵa qarsı gúres ilajları. Kartoshka kesellikleri hám olarǵa qarsı gúres ilajları. Kartoshka kesellikleri hám olarǵa qarsı gúres ilajları. Kapusta kesellikleri hám olarǵa qarsı gúres ilajları. Geshir kesellikleri hám olarǵa qarsı gúres ilajları. Piyaz hám chisnok kesellikleri hám olarǵa qarsı gúres ilajları. Kók shóp kesellikleri hám olarǵa qarsı gúres ilajları. Palız eginleri kesellikleri hám olarǵa qarsı gúres ilajları. Tuxım miyweli terekler kesellikleri hám olarǵa qarsı gúres ilajları. Shańgalaqlı miywe tereklerdiń kesellikleri hám olarǵa qarsı gúres

ilajlari. Júzim kesellikleri hám olargá qarsı gúres ilajlari. Citrus eginleri kesellikleri hám olargá qarsı gúres ilajlari. Terekler hám gúllerdiń kesellikleri hám olargá qarsı gúres ilajlari. Tut kesellikleri hám olargá qarsı gúres ilajlari

ÓSIMLIKLER IMMUNITETI

páni boyınsha:

Ósimlikler immuniteti pániniń júzege keliw tariyxı hám rawajlanıwı. Mikroorganizmlerdiń parazitlik túrleri, patogenlik mexanizmleri. Ósimlikler immuniteti kategoriyaları. Ósimliklerdiń fiziologiyalıq hám bioximiyalıq qásiyetleriniń immunitetdegi áhmiyeti. Patologiyalıq process, ósimliklerdiń qorǵanıw mexanizmleri, fagocitoz. Ósimliklerdiń ómiri dawamında payda bolǵan immuniteti, kesellik qozǵawtıwshı organizmlerdiń qánigelesiwı hám ózgeriwsheliǵı. Ósimlik hám kesellik qozǵawtıwshılar arasındaǵı óz-ara múnásebet genetikası. Ósimliklerdiń shıbın-shirkeylerge immunitet qásiyetleri. Ósimliklerdi keselliklerge shıdamlı sortların jetistiriwde immunitet qásiyetleriniń áhmiyeti, ósimliklerdi keselliklerge shıdamlılıǵın bahalaw. Ósimlikler immuniteti qásiyetleriniń selekciya jetiskenlikleri.

PAYDALANÍLǴAN ÁDEBIYATLAR

1. Sh.M.Mirziyoev. Oliy Majlisga Murojaatnoma, Toshkent, 2020 yil 24 yanvar.
2. Sh.M.Mirziyoev “Buyuk kelagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz”.- Toshkent: - “ O’zbekiston”, 2017 y.
3. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi “O’zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo’yicha harakatlar strategiyasi to’g’risida” gi PF-4947-sonli Farmoni. O’zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to’plami, 2017 y., 6-son, 70-modda.
4. Agrios G. N. Plant pathology. 5th ed. Elsevier, 2008, xviii + 922 pp.
5. Alimuxamedov S.N., Xujaev Sh.T. - G’o’za zarakunandalari va ularga qarshi kurash (Darslik) - T. 1991.-94-78 6.
6. Boltaev B.S. Bo’riev X.Ch., G’ofurova L.A. - G’o’zani zararkunandalardan uyg’unlashtirilgan tarzda himoya qilishda biologik usulning qo’llanishi. Ko’rgazmali qo’llanma. Toshkent, 2002. -26 bet.
7. Boltaev B., Tursunov I.- Qishloq xo’jalik ekinlari zararkunanda kasallik va begona o’tlarga qarshi kurash choralari o’tkazish bo’yicha qo’llanma (tavsianoma) O’simliklarni ximoya qilish markazi. Samarkand, 2008 y. -14bet.

8. Boltaev B. Hududiy agronomlar nazaratchilar va biolaboratoriya xodimlari uchun qo'llanma (tavsianoma) Samarqand O'simliklarni ximoya qilish markazi 2008 y - 8 bet.

9. Kimsanboev X.X. va boshqalar. O'simliklarni kimyoviy himoya qilish. Toshkent, "O'qituvchi", 1997, 279 b.

10. Kimsanboev X.X. va boshqalar. - Umumiy va qishloq xo'jalik entomologiyasi. (Darslik) Toshkent 2002. -87 b.

11. Kimsanboev X.X., Xalilov K- va boshqalar - O'simliklarni uyg'unlashgan himoya qilish. "Hyp" nashriyoti. Toshkent, 1998. Uslubiy qo'llanma. -45-bet.

12. Kimsanboev X.X., Sulaymonov B.A., Boltaev B.S. Защита пасыоновых овощных культур и картофеля от вредителей и болезней. (posobie dlya fermerov) qo'llanma Toshkent 2013 y.

13. Пересыпкин В.Ф.. "Сельскохозяйственная фитопатология". Колос, М., 1988.

14. Интегрированная защита растений от вредителей и болезней в Восточной Европе и на Кавказе Будапешт, 2017.

15. Сулаймонов Б.А. и др. Вредители и болезни бахчевых и тыквенных овощных культур и меры борьбы с ними. Ташкент, 2016, ToshDAU nashr tahririyati bo'limi, s 176.

16. Sulaymonov B.A., Boltaev B.S., Komilov Sh Qishloq xo'jalik ekinlarini zararkunandalari, kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari (uslubiy qo'llanma) Fermerlar uchun qo'llanma Toshkent 2013 y.

17. Sulaymonov B.A., Boltaev B.S. va boshq. Вредители и болезни бахчевых и тыквенных овощных культур и меры борьбы с ними. Учебное пособие. Toshkent 2016 y.

18. Sulaymonov B.A., Boltaev B.S., Komilov Sh.G. Qishloq xo'jalik ekinlarini zararkunandalari, kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari (uslubiy qo'llanma) Fermerlar uchun qo'llanma. Toshkent 2013 y.-32 b

19. Sulaymonov B.A., Boltaev B.S. va boshq. Qishloq xo'jalik entomologiyasi va karantin asoslari fanidan laboratoriya mashg'ulotlari. O'quv qo'llanma Toshkent 2014 y.

20. Sulaymonov B.A., Boltaev B.S. va boshq. Bog', tokzor va dala ekinlarining zararkunanda, kasalliklari hamda ularga qarshi kurash usullari. Monografiya Toshkent 2018 y.

21. To'raqulov X.S., Baboev S.K., Gulmurodov R.A. Bug'doyning zang kasalliklari. Toshkent, 2015, "NAVROZ" nashriyoti, 119 b.

22. Hasanov B.A., Safarov A.A. Yong'oq daraxtining kasalliklari. Toshkent, 2019, ToshDAU nashr tahririyati bo'limi, 155 b.

23. Hasanov B.A. Mikologiya. Toshkent, 2019, ToshDAU nashr tahririyati bo'limi, 503 b.
24. Hasanov B.A. Qishloq xo'jalik ekinlarining kasalliklari va ularga qarshi kurash choralari. Toshkent, 2011, ToshDAU nashr tahririyati bo'limi, 207 b.
25. Xasanov B.A. va boshqalar. G'o'zani zararkunanda, kasalliklar va begona o'tlardan himoya qilish. Toshkent, 2002, 379 b.
26. Xasanov B.A., Ochilov R.A., Gulmurodov R.A. Sabzavot, kartoshka hamda poliz ekinlarining kasalliklari va ularga qarshi kurash. Toshkent, 2009, 244 b.
27. Xamraev A.Sh., Bekchanov X.U., Abdullaev I.I., Kojevnikova A.G – Xasharotlar turkumlarini aniqlagich jadvali yuzasidan uslubiy qo'llanma. Urganch-2008.
28. Xolmurodov E., Boltaev B. va boshq.- Umumiy Entomologiya, o'simliklarni zararkunandalardan uyg'unlashgan himoya qilish va zoologiya asoslari. (Us.qo'llanma). ToshDAU nashr taxririayati. Toshkent,2012
29. Xo'jaev Sh.T. "Entomologiya, qishloq xo'jalik ekinlarini himoya qilish va agrotoksikologiya asoslari. Toshkent, "Fan". 2016. (darslik).
30. Hasanov B.A. va boshqalar. Mevali va yong'oq mevali daraxtlar, tsitrus, rezavor mevali butalar hamda tok kasalliklari va ularga qarshi kurash. Toshkent, 2010, 316 b.
31. Hasanov B.A., Ochilov R.O., Boyjigitov F.M. Mevali daraxtlarning monilioz kasallklari. Toshkent, 2019, "NISO POLIGRAF", 167 B.
32. Hasanov B.A. va boshqalar. O'simliklarning karantin kasalliklari. Toshkent, 2019, 260 b.
33. Yusupov A.X., Kimsanboev X., B Sulaymonov B- Bog' zararkunandalari va ularga qarshi kurash choralari (o'kuv qo'llanma) O'zbekiston Milliy entsiklopediyasi Davlat ilmiy nashriyoti. Toshkent 2007 y. -95 bet.
34. O'simliklarni zararkunanda, kasallik va begona o'tlardan ximoya qilish to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi qonuni. Toshkent, 2000.

**5A410301 - Ósimliklerdi qorǵaw (usılları boyınsha) qánigeligi boyınsha
magistraturaǵa kırıwshi talabanlardan qánigelik pánler boyınsha qabıllaw
imtixanınıń bahalaw
Ó L S H E M L E R I**

Pán boyınsha ótkeriletuǵın test sorawları maksimal **100** balldı quraydı. Hár bir testke 1 baldan ajratılıp, juwmaqlastırıp ulıwma ball shıǵarıladı. Bes bahasına 86-100 ball, Tórt bahasına 71-85 ball, Úsh bahasına 55-70 ball, Eki bahası 55 balldan tómenine qoyıladı.

Eger pán boyınsha ótkeriletuǵın sınaqlar jazba formada bolsa, onda maksimal ball **100** balldı quraydı. Hár bir variant 5 sorawdan ibarat bolıp, hár bir sorawdıń kriteriyası tiykarında juwmaqlastırıp ulıwma ball shıǵarıladı. Hár bir sorawǵa maksimal 20 ball beriledi. Bes bahasına 86-100 ball, Tórt bahasına 71-85 ball, Úsh bahasına 55-70 ball, Eki bahası 55 balldan tómenine qoyıladı.

Jazba jumıslardıń variantları teoriyalıq sorawlardan turadı. Teoriyalıq sorawlardıń juwapların bahalaǵanda har bir varianttaǵı 1 sorawǵa (maksimal 20 ball) tómenidegi ólshemler bassılıqqa alınadı.

17,2-20,0 ball (86-100%). Berilgen tayanış sóz hám sóz dizbekleriniń mazmunın tolıq hám tuwrı sáwlelendirip oǵan jaqın bolǵan túsinikler menen baylanıstırıp logikalıq birlikke erisken jazba jumıs ushın, belgilengen sóz muǵdarı tolıq jeterli bolıwı kerek. Teoriyalıq sorawdıń mazmunı tolıq hám durıs ashılıp, materiallardı bayanlawdıń logikalıq izbe-izligi hám grammatikalıq normalar saqlanıp, túsinikli hám azada jazılǵan bolsa, onda bunday juwapqa maksimal balldıń 17,2-20,0 balı qoyıladı.

14,2-17,0 ball (71-85%). Berilgen tayanış sóz hám sóz dizbeklerin hár tárepleme dóretiwshilik baǵdarında qatnas jasaǵan halda, jaqın bolǵan túsinikler menen baylanıstırıwǵa háreket etken, jazba jumıs ushın belgilengen sóz muǵdarı 80% ke jetse sonday-aq hár bir soraw ushın juwaplardıń 20% jetkiliksiz bolǵan jaǵdayda qoyıladı. Egerde teoriyalıq sorawdıń mazmunı tolıq hám durıs ashılǵan bolsa, biraq materiallardı bayanlawda logikalıq izbe-izlikler buzılıwına hám ayırım grammatikalıq kemshiliklerge jol qoyılǵanda 14,2-17,0 ball qoyıladı.

11,0-14,0 ball (55-70%). Berilgen tayanış sóz hám sóz dizbeginiń mazmunın ústirtin ashıp bergен bolsa, biraq onıń menen jaqın bolǵan túsinikler haqqında maǵlıwmat bermegen hám bayanlawda logikalıq birlikke erispegen jazba jumısı ushın berilgen sóz muǵdarı 65% jetse, sonday-aq sorawlar úzilip shala berilip 40% ke kem bolǵan jaǵdayda qoyıladı. Egerde teoriyalıq sorawdıń

mazmunı ústirtin ashılıp, materiallardı bayanlawda logikalıq izbe-izlikler buzılıp, ádewir muǵdardagı (kólemdegi) grammatikalıq qátelege jol qoyılsa, onda sorawǵa 11,0-14,0 ball qoyıladı.

10,8-0 ball (54-0 %). Berilgen sorawlardıń mazmunın ashıp hám oǵan túsinik bere almaǵan bolsa, belgilengen sóz muǵdarı tek ǵana 55% ti qurasa, sorawdıń 50% ti juwapsız yamasa oǵada shala juwap berilgen jazba jumısqa qoyıladı. Egerde teoriyalıq sorawdıń mazmunı shala, jetkiliksiz bayanlaǵan bolsa, formulalardı keltirip shıǵarıwda yamasa olardı jazıwda turpayı qátelege jol qoyılsa, grammatikalıq qátelege jol qoyılsa, grammatikalıq normalar hám materiallardı bayanlawdıń logikalıq izbe-izligi buzılǵan bolsa, onda sorawǵa ajratılǵan balldıń 10,8 hám onnan tómen ball qoyıladı.

Tashkent mámleketlik agrar universiteti
Nókis filialı «Agroximiya, ósimliklerdi
qorǵaw hám karantini» kafedrası baslıǵı, docent

N.G. Shamuratova